

Otázka a odpověď

Moderní člověk má možnost dávat otázky. Odpovědi archaického člověka na jeho otázky byly v něm předem „zabudovány“ - vůbec si je nekladl. K tomu, aby nějaký člověk položil určitou otázku, je nutné, aby si všiml, že chybí porozumění, aby pocíťoval temnotu, nejasnost, a také, aby vyjádřil „co“ této nejasnosti. Kdo dává otázku, ten chová důvěru, že odpověď je možná. Tázající má už pojmy, jimiž vyjádří svou otázku, a tyto pojmy se snaží otázkou doplnit, prohloubit, až se stanou odpovědí. Přitom se jedná o otázky, které jsou dávány z potřeby duše, nejde o cizí otázky, vnesené odněkud zvenčí. Člověk nemůže říci, kdy se mu něco stane otázkou, poněvadž tázání se je již aktem poznání, je zpozorováním toho, na co se máme ptát, čímž je to dáno k dispozici svobodě toho, kdo se táže.

Musíme rozlišovat mezi otázkami, které se týkají vnímaného světa a dají se zodpovědět jen vnímáním, pozorováním či pokusem, a otázkami, na jejichž zodpovězení se vnímání, pozorování či pokus podílejí nanejvýše nepřímou, např.: „Co je smyslem života?“ Právě těmito otázkami se chceme zabývat.

Otázky pocházející z vnitřního popudu duše může zodpovědět zvenku někdo jiný jen za zcela zvláštních okolností. Neboť tomu, co přichází jako odpověď, musí tázající rozumět, musí s tím souhlasit, a to se může stát jen tehdy, když to narazí na skrytou připravenost, vnitřní zřejmost, musí to být uznáno za *tu pravou* odpověď. Tato připravenost však může, bude-li dále vyvíjena, dovést tazatele do stavu, v němž si bude schopen na otázku odpovědět sám.

Faraón má významný sen. Sám ho neumí vyložit, ale ví velmi přesně, jak má být vykládán: popuzen vyžene své vykladače snů a ihned pozná Josefův výklad jako správný. Kdyby nebyl „zaujatý“, mohl by snu porozumět i sám.

Podobné je to se „zapomenutím“, kupř. nějakého jména. Pokoušíme se ho zachytit, vyjádřit, rozhodně odmítáme nevyhovující a znovu s jistotou poznáváme to správné. Zapomněli jsme vlastně skutečně to jméno? Zodpovězení *mé* otázky zvenku může znamenat jen něco podobného tomu, co se mi nabízí ve slovech (náležitější formulace, objasňující kladení otázek), co však je již odpovědí. Neboť vždy musíme sami rozhodnout, zda daná odpověď souhlasí. Spolehnu-li se na autoritu odpovídajícího, pak je celá věc ještě paradoxnější. Musím se totiž rozhodnout, zda je odpovídající kompetentní. K tomu však zpravidla patří ještě mnohem větší výkon v poznání než ten, který potřebuji, abych si na danou otázku sám odpověděl. Navíc by se mohlo stát, že by se autorita mylila právě v tomto jediném případě. Neomylnost je přece mimořádně vzácná vlastnost.

Z toho plyne, že „odpověď“ zvenku sice může pomoci pochopit problém, ale aby mi byla skutečně odpovědí, musím ji umět posoudit. Tedy člověk, který dává skutečnou otázku, musí mít také schopnost rozeznat odpověď jako správnou nebo nevyhovující. Jinak nemůže zákonitě dostat žádnou odpověď. Právě taková situace nastane, když následují různé odpovědi. Tázající pak musí rozhodnout, zda je jedna z nich správná a která to je. Byť by se ve svém rozhodnutí zmýlil, zodpovědnost zůstává na něm, nezbaví se jí.

Odpověď přítomná ve vyjádření otázky

Lze připustit, že tázající neumí rozhodnout, zda je nějaká odpověď správná nebo nesprávná? Je to sice možné, ale jen tehdy, když *nepodnikne všechno* pro to, aby dospěl k jednoznačnému úsudku, v čemž mu mohou přirozeně bránit vnitřní nebo vnější důvody. Ale v principu musí mít každý, kdo *skutečně* klade otázku, možnost posoudit danou odpověď anebo si sám odpovědět na otázku. Neboť odpověď vlastně

začíná již s vyjádřením otázky. Dát skutečnou otázku znamená mít intuici a odpověď spočívá v dalším rozvíjení této intuice. Tázající přece už ví, na co se ptá.

Tím se potvrzuje výrok jednoho moudrého současníka: Mohli bychom sdělovat nej hlubší tajemství světa, ale lidem by to vůbec nepomohlo. Nejsou snad tajemství světa sdělována již dávno? Odpověď, která je skutečnou odpovědí, tj. oživující a podnětnou silou, si popsaným způsobem může vybojovat jen sám tázající. To platí o to více, čím hlubší je otázka. Proto na největší a nejbolestnější otázky - „Proč jsem zde na Zemi?“ - „Jaký je smysl toho všeho?“ - neexistuje žádná odpověď zvenčí. Právě tyto otázky hýbou dnešním člověkem, a ať už se to děje otevřeně anebo skrytě, pod popelem všednodenní rutiny, rozptýlení atd., přece jen to žhne.

Člověk však může mít jistotu, že když ho nějaká otázka pálí na duši, má také možnost si na ni odpovědět, s pomocí nebo bez ní, pokud podnikne všechno pro to a snad také mnoho obětuje. Obětovat musí pohodlnost čekání na nějaké znamení, nějakou odpověď zvenku, což je farizejské přání, poněvadž tyto věci mu nikdy nemohou dát skutečnou odpověď. Především je třeba obětovat *jednu* pohodlnost: pohodlnost běžného vědomí - a to je to nejtěžší. Člověk je připraven zabývat se jakýmikoliv učenými, všemi možnými variacemi toho, co je výstřední, nekonvenční, vyzkoušet všechny „intenzivní zkušenosti“, všechno, co se navenek odchyluje od toho, co se usadilo a etablovalo - až po kriminální jednání, jen aby se vyhnul samostatné práci na proměně všednodenního vědomí, kterým je přece také vědecké vědomí - neboť tato práce si nežadá žádnou excentricitu. Dnešní člověk si nevšimne, že se tím kloní k hluboce zakořeněnému konservatismu, jehož jediným pravým znakem je lpění na zrcadleném vědomí, na všed

nodenním vědomí. Pravá revoluce je proměnou tohoto vědomí.

Co máme dělat? Před několika generacemi si lidé tuto otázku ještě málokdy kladli do takové naléhavé hloubky. Ve většině lidí žila ještě *zřejmost bytí, intuice o životě* z nadvědomí. Člověk byl lékařem nebo obuvníkem: povolání znamenalo být povolán a dále už se nikdo na nic neptal. Tato základní zřejmost se spolu se schopností mít náboženskou zkušenost ztratila a nyní musí být *zrozena* odpověď na takto vzniklou otázku, zrozena s tíhou a těžkostí síly pronikající všechen život. Musí být zrozena v bolestech, jinak se nestane odpovědí, kterou hledáme.

Teď je třeba *poznat*, co máme dělat. Toto poznání nemůže být dáno zrcadlenému vědomí. Toto vědomí nemůže poznat ani „smysl“, ideu nebo funkci stébla trávy - neřkuli smysl bytí. Ten, v němž vsutku hoří otázka po smyslu lidského bytí, se musí vydat na cestu, aby dosáhl ozdravení, tj. proměnu a povýšení svých sil poznání. Oheň, který v něm hoří jako otázka, je silou, jež ho může vést na cestě. Snad je *to sama cesta*, která se mu stane smyslem darujícím život.

Intermezzo I

Slovo je univerzální, neosobní, a přesto je to *mé* slovo, beze mě by nezaznělo. Tak je i má otázka zprvu jen moje a stejně je tomu s odpovědí. Zprvu je to moje práce - dávat dobré otázky, vytvářet je a nepřijmout žádnou odpověď, které nerozumím; snad na zkoušku a se zdrženlivostí. Ovšem dávání otázky a odpovědi i můj vztah k této odpovědi, to vše není jen soukromá záležitost - slovo je všelidská realita; já všude zacházím se slovem. Položím-li otázku správně, bude pro druhého člověka lehčí nezávisle na mně nalézt tutéž otázku a také odpověď na ni. Dám-li nesmyslnou otázku nebo přijmu-li nesmyslnou odpověď, prohřešuji se vůči slovu - zakrývám jasnost společného nebe kouřem.

Oblast univerzální bývá snadno a velmi často rušena subjektivitou, poněvadž jsme pohodlní. Je pohodlnější hledat „autentickou osobnost“, která nám dá odpověď nebo řešení našich problémů, než abychom sami na nich pracovali nebo trpěli. Musela by být totiž nalezena ještě „autentičtější“ osobnost, která by mohla potvrdit autenticitu té první osobnosti. K tomu se však nedá nalézt nikdo kromě mě.

Síla člověka dnes spočívá v tázání, jeho úkolem by tedy bylo zachovat si tázavý postoj. Neměl by příliš rychle usilovat o odpovědi a přitom se spoléhat na druhé, čímž se paradoxně vzdává sebe sama. Paradoxní gesto vzdávání se sebe sama je však ospravedlněno jen odpovídajícím paradoxním gestem nalezení sebe sama na jiné rovině vědomí.

Raduji se, když něčemu nerozumím, přitom přece mohu uvést do činnosti své nejlepší síly poznání. Naproti tomu je mi podezřelé, když s nějakým textem rychle dosáhnu moudrosti, neboť jistě jsem jeho hlubiny přehlédl, nebo jsem si jich vůbec nevšiml.

Georg Kühlewind